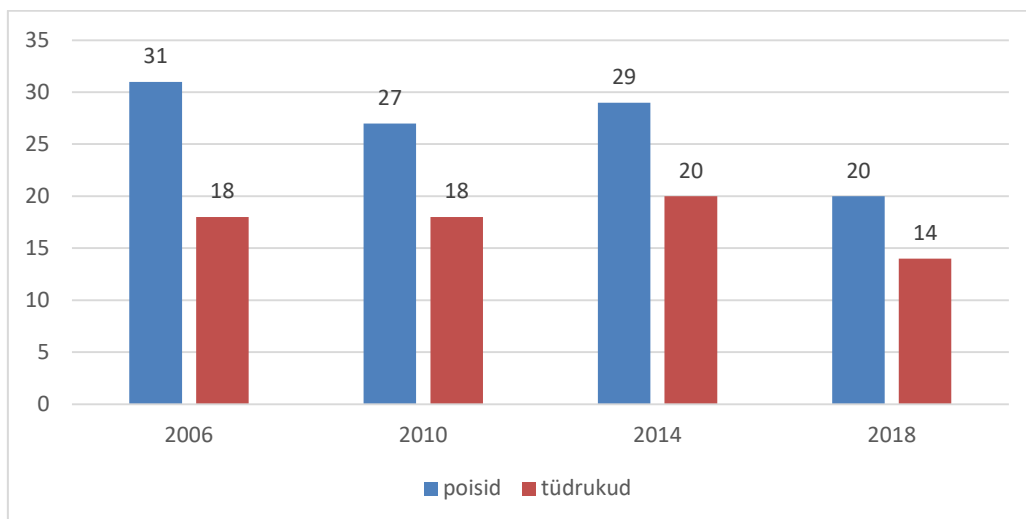

Narkomaania olukord Eestis 2018

Kooliõpilaste narkootikumide tarvitamine

Kõige värskema ülevaate Eesti kooliõpilaste kanepi tarvitamisest annab 2017/2018. õppeaastal läbi viidud Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring, mille tulemustel oli vähemalt korra elus kanepit tarvitanud 7% 11-, 13- ja 15-aastastest koolilastest (poisid 9% ja tüdrukud 6%). 15-aastastest oli 17% oma elus kanepit tarvitanud, oluliselt vähem oli kanepitarvitajaid 11- (1%) ja 13- aastaste (4%) hulgas. Võrreldes 2014. aastaga oli 15-aastaste kanepitarvitamine 2018. aastal vähenenud (24% vs. 17%). Joonis 1 annab sugude lõikes ülevaate 15-aastaste kooliõpilaste kanepi tarvitamisest perioodil 2006–2018 (Oja et al., 2019).

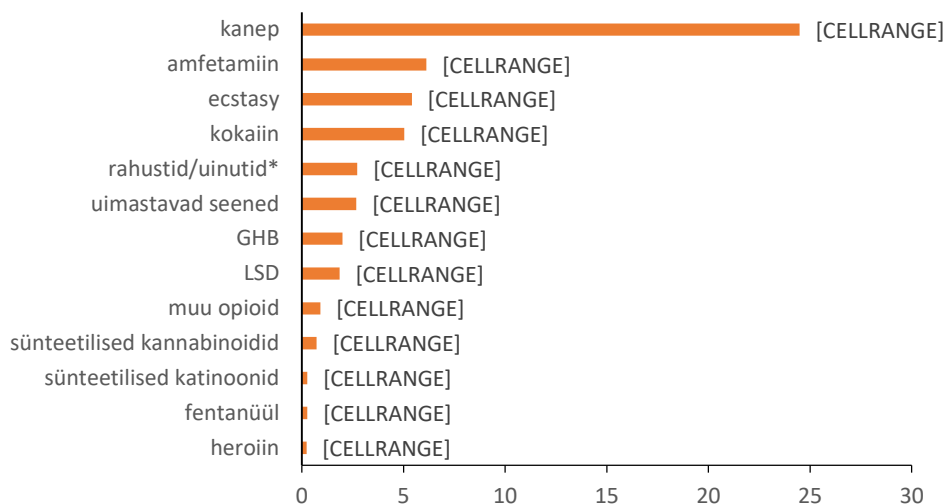

Joonis 1. 15-aastaste kooliõpilaste kanepi tarvitamine elu jooksul, sugude lõikes (%) 2006–2018. (Allikas: Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2018 (HBSC))

ESAPD 2015 uuringu andmetel proovitakse narkootikume kõige sagedamini 14–15-aastaselt ja enamasti piirduakse ühe-kahe korraga. Kooliõpilaste seas levinumad ained on **kanep**, inhalandid, rahustid ja uinutid (arsti korralduseta). Kanepit tarvitas 2015. aastal 26%, *Ecstasy*'t 3% ja amfetamiini 2% kooliõpilastest (Vorobjov 2016).

Täiskasvanud rahvastiku narkootikumide tarvitamine

2018. aasta täiskasvanud rahvastiku uimastitarvitamise uuringu põhjal on veerand (25%) 16–64 aastastest inimestest Eestis elu jooksul tarvitanud mõnda illegaalset uimastit, 7% viimasel aastal ja 3% viimasel kuul. Narkootikumide tarvitamist esines kõige enam alla 35-aastaste meeste hulgas. Samas nooremas vanuserühmas (16–24 aastat) meeste ja naiste vaheline erinevus narkootikumide tarvitamisel puudusid. Tarvitatud narkootilistest ainetest oli kõige enam mainitud kanepit, millele järgnesid amfetamiini, *ecstasy* ja kokaiini tarvitamine (joonis 2) (Vorobjov et al., 2019).

*mittemeditsiinilisel eesmärgil

Joonis 2. Elu jooksul tarvitatud narkootiliste ainete osakaal (%) (Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuring 2019)

Erinevate narkootikumide tarvitamisest viimase 12 kuu ja 30 päeva jooksul annab ülevaate tabel 1.

Tabel 1: Erinevate narkootikumide tarvitamine soo ja erineva ajaperioodi järgi, (%)

Tarvitamise ajaperiood	Elu jooksul			Viimane 12 kuud			Viimane 30 päeva		
	M	N	Kokku	M	N	Kokku	M	N	Kokku
Kanep	30,8	20,3	24,5	9,2	4,8	6,6	3,5	1,5	2,3
Fentanüül	0,6	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,04
Kokaiin	7,0	3,7	5,0	1,3	0,8	1,0	0,6	0,1	0,3
Amfetamiin	8,6	4,4	6,1	1,7	0,5	0,9	0,9	0,1	0,4
Ecstasy	7,5	4,0	5,4	1,5	0,6	1,0	0,4	0,1	0,2
LSD	2,9	1,2	1,9	1,0	0,5	0,7	0,2	0,1	0,1
Uinutid/rahustid*	3,7	2,1	2,7	1,0	0,2	0,5	0,2	0,1	0,1

* mittemeditsiinilisel eesmärgil

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuring 2019

Lisaks annab täiskasvanud rahvastiku kanepi tarvitamisest ülevaate 2018. aasta Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring. Kanepit oli elu jooksul tarvitanud kokku 24% 16–64-aastastest: meestest 33% ja naistest 18%. Kanepi tarvitamine on rahvastikus võrreldes 2014. aastaga tõusnud, märgatavalt on tõusnud kanepi tarvitamine naiste seas. Tabelist 2 näeb kahe uuringuaasta võrdluses täpsemalt naiste ja meeste kanepi tarvitamist erinevatel ajaperioodidel ja erinevates vanusegruppides (Tekkel et al., 2015; Reile et al., 2019).

Tabel 2: Kanepi tarvitamine soo, vanusegruppide ja tarvitamise ajaperioodi järgi, 2014 vs. 2018 (%)

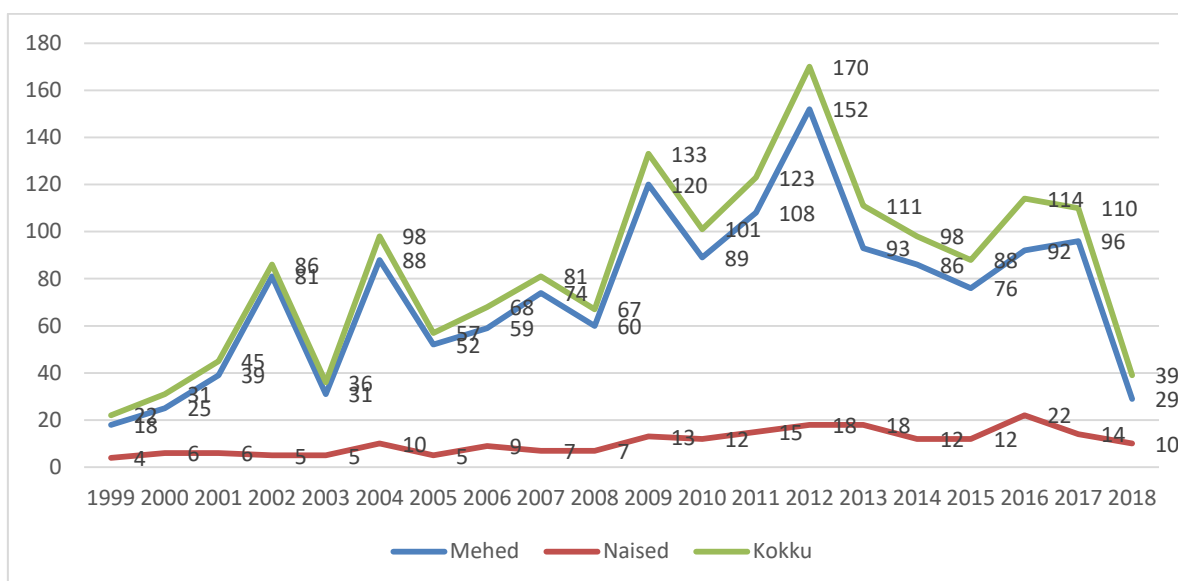
Kanepi tarvitamine	Mehed				Naised				Kokku			
	16–34		16–64		16–34		16–64		16–34		16–64	
Uuringuaasta	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018
Tarvitas viimase 30 päeva jooksul	7,4	8,0	3,0	3,3	0,6	2,6	0,3	0,9	3,4	4,8	1,4	1,9
Tarvitas viimase aasta jooksul	19,3	20,2	7,5	8,9	5,5	8,5	2,0	3,3	11,2	13,2	4,2	5,6

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2014, 2018

Kõrge narkootikumide üledoosidest tingitud suremus

Aastatel 1999–2018 on Eestis narkootikumide üledoosi tõttu surnud kokku **1678 inimest**. Aastatega on narkootikumide üledoosi tõttu surnud isikute keskmine vanus järjepidevalt tõusnud. Kui 2002. aastal oli narkootikumi üledoosi tõttu surnud isik keskmiselt 24-aastane, siis 2018. aastal 37-aastane. 2018. aastal narkootikumide üledoosidega seotud surmad järsult vähenesid 110-lt 39-ni juhuni (joonis 3). Enamik surmadest on viimase 15 aasta jooksul olnud seotud heroiinist sadu kuni tuhandeid kordi kangema fentanüüli ja selle analoogide tarvitamisega (üle 80%) (EKEI 2019).

2018. aastal oli kokku 39 narkootikumide üledoosist tingitud surma, mis on ligi kolm korda vähem kui 2017. aastal. Narkootikumide üledoosi surmade languse peamisteks arvatavateks põhjusteks olid fentanüüli kättesaadavuse vähenemine Eesti narkoturul, koju kaasaantava naloksooni programmi laiem rakendamine ja uue tugiisiku teenuse käivitamine (SÜTIK – programm pikaajastele narkootikumide tarvitajatele). Fentanüüli kättesaadavuse vähenemine oli politsei eduka jälitustöö tulemus, kus 2017. aasta lõpus ja 2018. aasta alguses lõpetati mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus.

Joonis 3. Narkootikumide üledoosidest põhjustatud surmajuhtude arv 1999–2018. (Allikas: Surma põhjuste register 2019 TAI.)

Narkootikume süstivate inimeste riskikäitumine

Eestis on 2015. aasta andmetele tuginedes 15–44-aastaste vanusegrupis hinnanguliselt kokku 8600 (95% UV 7700–9700) narkootikume süstivat inimest (Raag et al., 2019). Narkootikume süstivate inimeste riskikäitumise ja infektsioonhaiguste levimuse kohta annavad ülevaate erinevates Eesti linnades regulaarselt läbi viidud uuringud (tabel 3). Uuringute põhjal saame väita, et narkootikume süstivate inimeste keskmine vanus on aastast aastasse tõusnud ja nende süstimise staaž pikeneb pidevalt. Peamiseks süstitavaks narkootikumiks on olenevalt piirkonnast kas fentanüül või amfetamiin. Viimastel aastatel on fentanüüli kättesaadavus halvenenud ja peamiseks aineks on nii Tallinnas kui Ida-Virumaal amfetamiin. Fentanüüli puuduse tõttu on tarvitama hakatud ka katinoone (3D vannisoolad, alfa-PVP) (TAI 2019). Üle poolte narkootikume süstivatest inimestest on HIV-positiivse serostaatusega, HCV-vastaste antikehade suhtes on positiivsed olenevalt piirkonnast 60–90% narkootikume süstivatest inimestest. Elu jooksul on üle poole süstinud end eelnevalt kasutatud süstla/nõelaga. Viimase nelja nädala jooksul juba eelnevalt kasutatud süstla/nõela jagamise osakaal varieerub erinevate uuringute vahel, kuid on aastatega kõigis kolmes linnas vähenenud (tabel 3). Kuigi HIVi levimus on narkootikume süstivate inimeste seas läbi aastate olnud kõrge, on positiivne, et nende inimeste teadlikkus oma HIV-positiivsest staatuses on aastatega tõusnud. Enamus inimesi teavad oma HIV serostaatust õigesti (TAI narkootikume süstivate inimeste riskikäitumise uuringud 2012–2018).

Tabel 3. Narkootikume süstivate inimeste HIVi ja riskikäitumise levimuse uuringute tulemused 2012–2018

	2012	2013	2014	2016	2017	2018
Piirkond	Kohtla-Järve	Tallinn	Narva	Kohtla-Järve	Tallinn	Narva

Keskmine vanus	30 aastat	32 aastat	34 aastat	35 aastat	36 aastat	36 aastat
Meeste osakaal	73%	77%	65%	71%	78%	74%
Süstimise staaž	11 aastat	12 aastat	14 aastat	16 aastat	15 aastat	16 aastat
Peamine süstitav narkootikum viimase nelja nädala jooksul	fentanüül (64%), amfetamiin (34%)	fentanüül (78%), amfetamiin (20%)	amfetamiin (63%), fentanüül (27%)	fentanüül (65%), amfetamiin (30%)	amfetamiin (51%), fentanüül (48%)	amfetamiin (68%), fentanüül (18%)
Kasutatud süstla/nõelaga süstimine viimase nelja nädala jooksul	6%	23%	10%	1%	11%	3%
Kasutatud süstla/nõelaga süstimine elu jooksul	65%	67%	66%	60%	68%	57%
HIV-positiivsete osakaal (vereproov)	62%	58%	48%	66%	54%	51%
Hepatiit C (vereproov)	75%	90%	61%	81%	92%	80%

Allikas: *Erinevate uuringute allikad leiad piirkonna ja aastate järgi kasutatud kirjandusest.*

Kasutatud kirjandus:

Oja L, Piksööt J, Rahno J. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2017/2018. õppeaasta tabelid. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2019.

Raag M, Vorobjov S, Uusküla A. Prevalence of injecting drug use in Estonia 2010–2015: a capture-recapture study. *Harm Reduct J* 2019;16:19. doi: 10.1186/s12954-019-0289-3

Reile R, Tekkel M, Veideman T. Eesti Täiskasvanute rahvastiku tervisekäitumise uuring 2018. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2019.

Salekešin M, Vorobjov, S. HIV levimuse ja riskikäitumise uuring Narva narkootikumide süstivate inimeste seas 2018. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2019.

Tekkel M, Veideman T. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2014. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2015.

Vorobjov, S, Salekešin, M, Vals K. Eesti täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuring. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2019.

Vorobjov, S, Salekešin M. HIV levimuse ja riskikäitumise uuring Tallinna narkootikumide süstivate inimeste seas 2017. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2018.

Vorobjov S, Salekešin M. HIVi levimus ja riskikäitumine narkootikumide süstivate inimeste hulgas, Kohtla-Järve 2016. Tallinn: Tervise arengu Instituut; 2017.

Vorobjov S. Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis. Uuringu raport (ESPAD 2015). Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2016.

Vorobjov S, Rütel K, Abel-Ollo K, Salekešin M. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring Narva süstivate narkomaanide seas 2014. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2015.

Vorobjov S. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring Kohtla-Järve süstivate narkomaanide seas 2012.

Uuringu kokkuvõte. Tervise Arengu Instituut, Tartu Ülikool; 2014

Vorobjov S. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring Tallinna süstivate narkomaanide seas 2013.

Uuringu kokkuvõte. Tervise Arengu Instituut, Tartu Ülikool; 2014.

2019. aasta kahjude vähendamise teenuse I kvartali aruanne. Tervise arengu Instituut; 2019.